

GAZİPAŞA

8. GAZİPAŞA*

A. Tarihçe

Adını Atatürk'ten Alan İlçe, Selenus-Selindi-Gazipaşa Selendi-Gazipaşa, Antalya'nın 180 km. doğusunda 10 km. uzunluğu, 7 km. derinliğindeki Gazipaşa Ovası üzerinde ve Akdeniz kıyısında kurulmuştur. Doğusunda İçel ili Anamur ilçesi, kuzey-doğusunda Karaman ili Ermenek ilçesi, kuzeyinde Sarıveliler ilçesi ve batısında ise Alanya ilçesiyle komşudur. Güney sınırları teşkil eden Akdeniz sahiline paralel bir şekilde yaklaşık 35 km. içerde batıdan doğuya doğru uzanan Toroslarla çevrilidir. Yüzölçümü 931 km² olup, ilçe merkezi sahilden 3 km. içeride yer almakta ise de yeni yerleşimler sahile kadar uzanmıştır.

İlçenin kıyı şeridi uzunluğu yaklaşık 50 km.dir. Bunun 3 km.si Halil Limanı -Bıçkıcı Çayı arası, 2 km.si Pazarcı, 2 km.si Koru, 200m.si Endişe Güney- Uzun Kum ve 100m.si Yakacık (Kaledran) plajları olup; geri kalan 40.700 m. kayalıktır. İlçe merkezi ile deniz kıyısı arasında alçak tepeler yer almaktadır. Ovanın kuzeyinde dağlık yayla düzlükleri bulunur. Kuzeyinde kütle halindeki Torosların batı kıyı sıradağlarının adı Akçal Dağları adıyla bilinir. En yüksek tepesi olan "Deliktaş" noktası 2253 m.dir. Kuzeyde ise Yund yaylası Yüğlük dağı 2245m rakımla en son yüksekliği temsil eder. Alçak kısımlar ise kıyı boyunca uzanan alüvyonlu bir ova meydana getirmektedir. Ovadan yüksek dağlık sahaya geçiş nispeten dik yamaçlarla olmaktadır.

Güney sahilde Selinus harabelerinin bulunduğu tepenin ön kısmında "yalıyar"lar vardır. Kıyıda bulunan tepenin iki tarafında plajlar uzanır. Plajlar ince kalker kumlardan meydana gelmiştir. Yalıyarlar kalkerlerden oluşup yer yer 50-100m. yüksekliğe kadar ulaşmaktadır. Toprakları kıyıda kırmızı kestane renkli olup bu topraklar sebze, narenciye ve muz tarımına uygundur. İçerilere doğru kırmızı renkli (Terrarossa) topraklar olup bu topraklarda da tahıl tarımı yapılır. Dağlık kesimlerde ve yaylalarında halen hayvancılık yapılmaktadır.

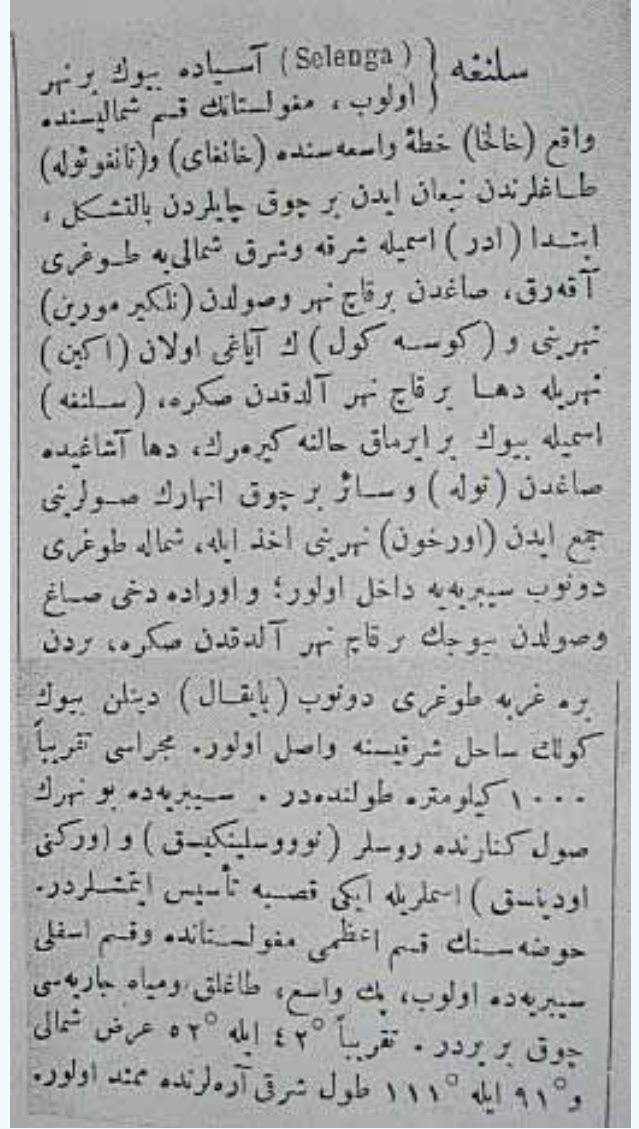
1. Selendi Adının Aslı

Tarihi süreç içinde Gazipaşa birçok kavmin uğrak yeri yerleşim alanı ve bazen de başkenti olmuştur.

1921 yılında TBMM kararı ile eski adı olan Selinti kaldırılmış ve Kuvva-i Milliye'ye verdiği destek sebebi ile Atatürk'ün ünvanı ile şereflenerek Gazipaşa olmuştur.

Selenge – Selene – Sallune -Selinus adının aslı şöyledir: Selenge Irmağı Orta Asya'da Baykal gölüne dökülen bir nehirdir. Yani bir akarsu! "Su" sözcüğü dilimize Çince'den girmiştir. Ama Türkçe olmuştur. Artık su, bal gibi Türkçe'dir. Suyun çoğalması ile akan "sel"

Türkçe'dir. Kazım Mirşan Yazılı Belgelere Göre ER-

KEN TÜRK DEVLETLERİ VE TÜRÜK BİL isimli eserinin 79. sayfasına bir de Glosar -sözlük- koymuştur. Burada Selene sözcüğüne geldiğinizde karşısında "ırmak adı" diye yazdığını görürüz. Yani Orta Asya'da Selene isimli bir ırmak vardır ve burada Türkler binlerce yıldır yaşamaktadır.

Şemseddin Sami; Kamus-ul Alam¹ adlı eserin Seleñge maddesinde Selenge, ırmağını anlatarak; "Asya'da büyük bir nehir olup Moğolistan'ın kısm-ı şimalinde vaki halihâ Hıtay vus'asında Hangay ve Tangrulu dağlarından nebaan eder." demektedir. Selene Osmanlıca'da Sağır KEF ile okunur veya yazılır. Seleñge okunur. Yani Selene ırmağı Tanrı dağlarından çıkmaktadır.

Prof. Dr. Ramsay "Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası" isimli eserinde Taşeli bölge haritasını verir. Bu harita günümüz haritalarına oldukça yakın olmakla birlikte bazı yer ve bölge adları dikkat çekmektedir. Bu haritada SELENTİS yazısını görürüz. Bu kelimenin sonundaki tis-ıs-os-us ekleri aidiyet eki olup, Yunanca'dır. Roma ve Yunanlılar kendi dillerinden olsun, başka kaynaklardan gelmiş bulunsun, genel olarak böyle bir ek ile

sözcüğü beslemektedirler. Gazipaşa'nın antik adı olan Selene, Yunan ve Romalı'lar gelmeden önce de vardı. Bu ad Asur metinlerinde "SALLUNE olarak geçiyordu. Esasen var olan Selene adına , "Seleneli" anlamında -us- eki getirilerek, Seleneus Selinus olmuş olmalıdır. Yine bir insanın bir yere izafe edilebilmesi için, önce o yerin var olması gerekir ki doğrudur, o yer önceden adı ile vardır ve Selene'dir. Bu kelimenin orijinalinin, Yunanca'dan ek almadan önceki halinin SELENE veya SELEN olması ihtimali oldukça yüksektir.

2. Neden Selene-Selendi Adı?

Girişte Kamus-ul Alam'dan verilen örnekte görüldüğü gibi bölge bir seller ve sular bölgesidir.

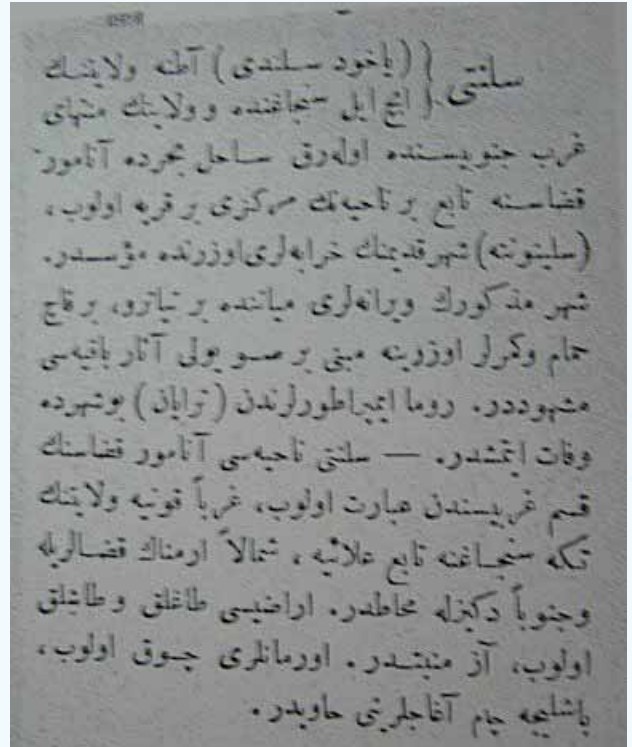
Bölgede Sedre çayı dâhil Delice, Bıçkıcı, Hacı Musa ve Kaledran Çayı olmak üzere tam beş tane çay vardır ve bu ad bölgeye akarsularına izafeten verilmiş bir addir.

Selene adı bu bölgeye nasıl taşınmıştır diye sorulduğunda ona da yine tarihten şahitler bulmaya çalıştık. Bölgede Luwi'lerin yaşadığı su götürmez bir gerçektir. Luwi'lerin ise İç Asya kökenli olduğuna dair en azından Fin-Ogur dil grubuna dâhil olduklarına ait delilleri bilim adamları söylemektedir.

Prof. Dr. Ekrem Memiş "Eski Çağ Türkiye Tarihi" isimli eserinin 45. sayfasında Luwice başlığı altında şu açıklamayı yapar: Luwice'nin anlaşılması ve tetkiki çok uzun çalışmalar sonunda kabil olmuştur. Bu dille ilgili malzemeyi de HATTUŞAŞ arşivi vermiştir. Bu malzemeye dayanarak ilkin E.Forrer, ss ve nt sonekli yer ad-

larının, "Wahsulassas, Huwarsanassa, Arinanda, Asitawanda" gibi daha ziyade GÜNEY ANADOLU'da yer aldığı işaret etmiştir. B.Landsberger ve ona dayanarak Prof.Dr. Emin Bilgiç ve Rozenkranz isimli bilginler; Luwice'nin, Hititlerin zamanında da konuşulmaya devam eden bir dil olduğunu söylemişlerdir. Selenti adı da Selinus adı da nt ve ss son eki kalıbına uyuyor.

Ekrem Memiş'in kitabında 32. sayfeden itibaren yapılan açıklamalardaki Şamtamhari metinlerinin

Hattuşar arşivindeki tablette; Anadolu'da 17 krallık olduğu ve bunlardan birinin adının doğrudan doğruya TÜRKİ kralı olduğunu görürüz.

Mezopotamya'da büyük bir imparatorluk meydana getiren Sami kökenli Akkadlar'ın vesikalarından öğrendiğimize göre "...Musul ve Kerkük dolaylarında Hurriler adıyla anılan bir kavim oturuyordu."

Hurri dili üzerinde yapılan tetkikler bu kavmin dilinin Orta Asya kökenli bir dil olduğunu ortaya koymuştur. Bu kavim Urartu'larla akraba olup Urartular da Asya kökenlidir. Hurriler'in YUVARLAK ÇADIR tipli evler yaptığını biliyoruz. Prof. Dr. Afif Erzen'e göre günümüzde bile yarı göçebe Türk Boylarının hala kullandığı tek direkli ve bunun hemen yanında bulunan ışık menfezli çadır tipleri eski yuvarlak planlı evlere benzetmekte ve dolayısı ile yerli Anadolu karakteri taşımaktadır. Çünkü yarı göçebe Türk boylarının kullandığı yuvarlak planlı çadır, en eski çağlardan beri kullanılan ve tipi değişmeyen bir konut tarzıdır. Halen Urfa civarındaki birçok köy evleri bu tiptedir.

Luwiler ve Hurrilerden sonra bölgeye egemen olan Hititler ise bu hâkim kültürden çok etkilenmişlerdir. Önce Luwi'lerin, arkasından Hurriler ve Hititlerin yaşadığı bölgemizde birçok ad o kavimlerden kalmadır.

Ancak daha sonra, M.Ö. 1200'lerde EGE GÖÇLERİ sebebi ile yıkılan Hitit devletinden geriye kalan bazı yer isimleri, arkasına ve önüne getirilen Yunanca ekler ile telaffuz değişikliğine uğramış, üstelik de XVII ve XIX. yy.da batıda patlayan Helen Sempatisi ile tuhaf şekilde Yunanca ilan edilmiştir.

SELİNUS adı da Orta Asya'dan Selene Irmağı boylarından kopup, Anadolu ve Orta Doğu coğrafyasına yaşamaya gelen bu Turanî kavimlerin birlikte getirdikleri kıymetli armağanlardan olup, Selene'den-Selenus'a dönmüş ve ünlü Prenses Selinus; adını bu memlekete vermek bir yana, tam tersine o güzel adı, bu güzel memleketten almıştır. Çünkü Selene o çağlarda verimli topraklar ve ormanlara sahip, beş tane akarsuyu ile kıyılara bereket taşıyan bir cennet köşesi idi. Gerek sahilde ve gerek iç bölgelerde Hitit yapılarının temelleri üzerine oturtulmuş bulunan Selenus Kalesi, Adanda Kalesi, Antiochia Kalesi, Sivastı Kalesi, Macar'daki Sestrus, Göçük üstündeki Sebaste ve Kıcık'taki Nefelis kaleleri ve yerleşimler bu beldenin yaşamaya değer bir yer olduğunun tarihi kanıtlarıdır.

Böyle güzel bir beldenin adını kim çocuğuna ad olarak vermek istemesin? Krallar da böyle yapmışlar ve doğan güzel kızına Selenus adını vermişlerdir. Selenus; Seleneli demektir.

Son dönemlerde bölgenin "Tarihî-Coğrafyası" üzerinde yapılan "Eski Çağ Konya Araştırmaları" üzerinde duracak olursak Selendi adına daha bilimsel yak-

laşımalar getirebiliriz. Buna göre; Konya Klasik Çağ'da Lykaonia olarak adlandırılmakta idi. Bu ismin bundan önceki Hitit dönemindeki Lukka'dan kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Bu durumda bölgenin Hititlerden itibaren Lukka olarak adlandırıldığını ve klasik çağda bu ismin Lukka'dan değişerek Lykaonia şekline dönüştüğünü sanırız. Tabii bunun öncesi de var. M.Ö.III. bin yılın sonlarında bölgeye gelmiş olan Luwiler yaşayan halkın büyük çoğunluğunu teşkil ettiğinden bölgede Luwice konuşuluyor ve Güney Anadolu'nun iç kısmı Luwia olarak anılıyordu.Bu bölgenin batı kısmı ise Arzawa olarak biliniyordu.Luwiler M.Ö. III. bin yıldan Helenistik döneme kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir.Klasik dönem, Helenistik Dönem ve Antik Dönem yer adlarından hareketle Luwice isimlerin yayılma alanlarını tesbit etmeye çalışan Ten Cate isimli bilgin, Lykaonia'nın güneyinde yer alan Lykia, Dağlık Kilikya (Taşeli) ve İsauria Bölgelerinin önemli Luwi yerleşimleri olduğunu kabul etmiştir.

Araştırmacılar 1994 yılında Konya'nın Hatıp Kasabası güneyinde bir Hitit Anıtı tesbit etmişlerdir. Burada 5 metre yükseklikte bir tanrı figürü ile hiyoglif metinleri bulunmuştur. Yazıtta "Büyük Kral Muwattalı'nın oğlu Büyük Kral (Kahraman) Kurunta"ya işaret edilmektedir. Konya bölgesi Hititlerin batı politikaları bakımından önemli olduğu gibi, Kadeş Savaşına giderken, kuzeyden gelebilecek olan Kaşka saldırılarına karşı da başkentin buraya (Tarhuntaşşa-şimdiki Konya'nın güneyi) taşınarak arkasını emniyete alması söz konusu olduğu görülmektedir. Bölgeye Hattuşa'da (Hattuşar) oturan büyük kral ile aynı haklara sahip olan ve hükümdar ailesine mensup bir kral atanmakta idi.

Tarhuntaşşa Ülkesine aynı zamanda Hulia Nehri Memleketi de denilmekte ve birincisi İDARİ, ikincisi de COĞRAFİ ad olarak kabul edilmektedir. Boğazköy kazılarında elde edilen bir Bronz Tablette Hulaia Ülkesinin Sınırları ise şöyle tesbit edilmiştir:

Batı Sınırı: Walwara, Harhasuwatna Tarapa, Saranta, Tupisa ve Nata şehirleridir.

Hulaia Ülkesine deniz kesiminden sınır teşkil eden şehirler ise; Mata, Sanhata, Surima, Saranduw, İstapanna, Sallusa (Sallune-Gazipaşa), Tatta, Dasa'dır. Bu durumda Hulia Ülkesi en azından Alanya'ya kadar olan bölgeleri elinde bulunduruyordu. Bronz tablette; Hulaia Ülkesine ait olarak gösterilen Sallusa Kenti yeni Asur belgelerinde Sallune, Klasik çağda Selinus olarak kaydedilmektedir.

Bilge Umar'a göre de bu isim Luwice'dir.

Yabancı bilim adamlarının şahitliği ile Rum-Roma sözcüğünün aslı ve yine batılı tarihçi Sabatino Moscati dâhil birçok bilim adamının kanıtları ile Sallune, Selinunte-Selene-Selinus yer adının Yunanca köklü olmayıp, sonradan Yunanca ekler alarak ve Yunanperestler tarafından Yunanca'ya mal edilen bir sözcük olduğu,

sözcük aslının İç Asya dillerinden geldiği söylenebilir.

İç Asya dillerinden en yaygın olanın Türkçe olduğu düşünülürken sözün aslı pek ala Türkçe olabilir.

3. Selendi GAZİPAŞA Oluyor

“Çoban Kepeneği ile Çiftçi Öğendiresi ile” diye başlayan seferberlik, Sakarya savaşının kazanılmasını sağladı. Yokluklarla girilip 22 gün 22 gece devam eden ve nice selindi yiğitlerinin de bir gül bahçesine girercesine kara toprağa girdiği bu kutsal direniş zaferle bitince; TBMM Başkumandan Mustafa Kemal'e GAZİ ünvanını verdi. Artık o,GAZİ-PAŞA diye anılıyordu.

İşte bu savaştan önce Eylül 1919 sonlarında başlayan 1.ve 2. Bozkır İsyanlarında ve bundan 1 sene sonra cereyan eden Delibaş ve Karazor isyanlarında Selendi ahali, yerli kanaat önderleri, Murat Ağa, Asaf Çavuş, Kölemen Kiya, Sarı Mehmet, Koçabaş, Bahşişli Halil Ağa gibi Yörük beyleri öncülüğünde Kuvva-i Milliye'ye tam ve kesin bir destek vererek Millici güçlerin yanında yer aldı. Fırsatçı ve bozuncuları Selendi'ye sokmadı.

TBMM Hükümeti, Selendi'nin Kuvva-i Milliye'ye arka çıkması ve Delibaş İsyanında takındığı vatansever tutum sebebi ile kazanın adını, Selendi'den Gazipaşa'ya değiştirmiştir.

Gerçi biz bu değişiklik kararının gerekçesinin belgesini elde edemedik ama ortada bir de yaşanan gerçekler vardır. Olayların canlı tanıkları yazılan eserler Selendi'nin İstiklal Mücadelesini nasıl desteklediğine dair pek çok bilgi vermektedir. Ayrıntılar için Dünden Buğüne Gazipaşa Tarihi isimli kitabımıza bakılabilir.

TBMM Karar veriyor; Selinti, Atatürk'ün unvanı ile şereflenip, Gazipaşa oluyor. Bu konudaki karar metni aşağıda verilmiştir.

Kararname şöyledir:

Kararname:1912

İzmit Livası merkezinin ismi kemakân İzmit kalmak üzere Livanın nam-ı kadim ve resmisi olan:“Kocaili” ve ismi hiçbir mefhum-u milli ifade etmeyen Eğin Kazasının “Kemaliye”, ve ecnebi bir isimden muharref olan Silinti kazasının ismi “Gazipaşa” ünvanları ile tevsimleri Dâhiliye Vekaletinin 8 Tesrin-i evvel 338 tarih ve İdare-i Umumiye Müdiriyeti 1902/23476 numaralı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 21/10 /338 tarihindeki ictimanda takarrur etmiştir. 21 / 10 / 338

Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti Reisi:

Hüseyin (Hüseyin Rauf Bey)

İmza : Hariciye Vekaleti Vek.

: Toplantıda bulunmamış ,

İmza :Dahiliye Vekili,

İmza : Adliye Vekili,

İmza :Şeriye Vekili

İmza : Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekaleti Vek.

İmza : Nafia Vekili

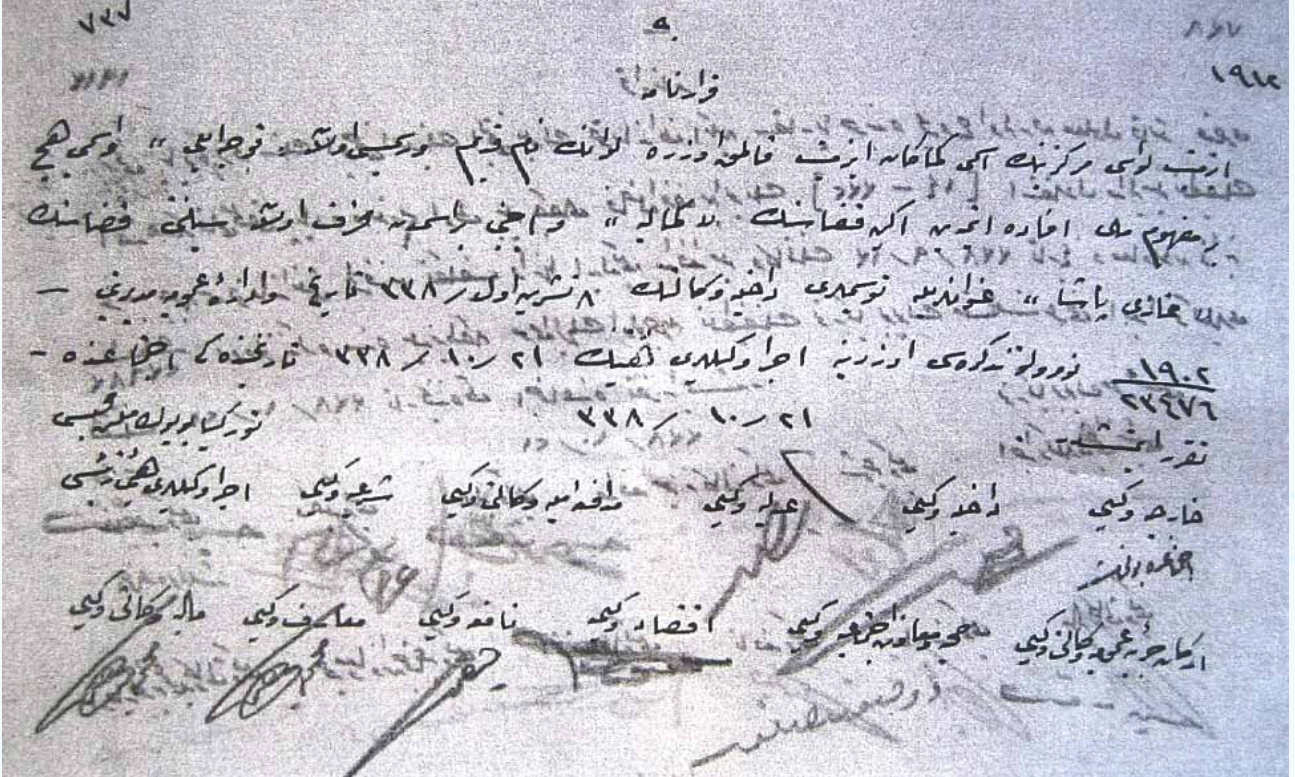
İmza : Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekili

İmza: Maarif Vekili

İmza : Maliye Vekili

İmza : Müdafa-i Milliye Vekili

Artık Gazipaşa kaza olmuş arkasından da Gazipaşa adını almıştır. Bağlı olduğu il, İçel Vilayeti'dir. Vilayet merkezi Silifke'dir.

Bir 'ecnebi isimden muharref" Selinti kazasının adının Gazipaşa olarak değiştirilmesine dair 21 / 10 / 1338 (1921) tarih ve 1912 sayılı kararname fotokopisi.

Yeni devlet mekanizması oluşurken yaşanan bazı siyasi kararların genel seyrini Dünden Bugüne Gazipaşa Tarihi isimli çalışmamızda belgeleri ile birlikte sunduk. Yokluklar ve çaresizlikler içindeki bu dönemin çalkantılarından Gazipaşa'nın da etkilendiğini bu araştırmamızda göstermeye gayret ettik.

Gazipaşa kaza statüsü ile 1926 yılına kadar İçel'e bağlı kaldıktan sonra nüfus azlığı gerekçe gösterilerek önce nahiye yapılmış, arkasından da Alanya'ya bağlanmıştır. Bu durum 9 Aralık 1947 yılına kadar devam etmiştir. Bu yıllarda Antalya milletvekili olan Rasih Kaplan'ın gayret ve destekleri ile 5071 sayılı yasa gereğince yeniden müstakil kaza yapılmış, 5071 sayılı yasa 1.1.1948 tarihinde yürürlüğe girerek; Gazipaşa doğrudan Antalya Vilayetine bağlanmıştır.

4. Gazipaşa Ahalisi Kimlerden Oluşuyordu?

Taşeli'ne yerleşen Türkmen oymakları için Alaiye'nin fethi (1221) bir milad gibidir.

Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat'ın Alaiye'yi Kral Kir Fard'dan alması ile bölgedeki Hristiyan otoritesi parçalanmıştır. Himayecisi kalmayan diğer küçük derebeylikler Taşeli bölgesinden tasfiye sürecine girmiş, Alaaddin Keykubat'ın Emir-üs Sevahil olarak görevlendirdiği Mübarizeddin Ertokuş denizden, Emir Çavlı karadan kuşatarak Taşeli bölgesindeki 40 kadar kale Selçukluların eline geçmiştir.

Bu fetih hareketi takriben 1225 yıllarında gerçekleşmiştir. Gazipaşa da bu fethedilen kalelerin arasında önemli bir liman kentidir. Selçuklu fetihleri ile bölgeye yoğun bir Türkmen yerleşimi sonucunu doğurmuştur. Alaiye'nin fethinde Sultan Alaaddin Keykubat kuvvetlerine katılan Avşar, Varsak ve Salur Türkmenleri ve onların çatısını teşkil eden Karamanoğulları bu desteğin mükafatı olarak Ermenek, Alaiye, Selinti ve Anamur'a yerleştirilmeye başlanmıştır.

5. Oğuz Hanlular Gazipaşa'ya Yerleşiyor

Karamanoğulları çatısı altındaki bir çok Türkmen aşireti arasında Oğuz Hanlular Gazipaşa'ya yerleştiren ilk Türkmen aşiretleridir. Bunların beyi de Oğuz Han olarak bilinmektedir.

Denilebilir ki Gazipaşa'nın ilk Kaymakamı Oğuz Han isimli Türkmen Beyi'dir. İlk Türkmen yerleşiminin başladığı 1225 yılından itibaren geçen 783 yıllık süreçte Gazipaşa'ya bir çok Türkmen oymakları yerleşmeye devam etmiştir.

Başta Karamanoğlu çatısı altındaki Avşarlar, Salurlular, Varsaklılar olmak üzere Bozdoğanlı, Ekizceli, Evci-li, Hoyranlı, Güney Bahşıli, Karalar Bahşıli, Gerce Bahşıli, Küçükklü, Saçıkaraklı, Kürtler, Çağlayıklı-Çiğlıklı, Bucaklı, Macarlı, İlisuluklu, Temürcü-Demircili, Salmanlı, İnallı, Göçüklü-Karahacılı, İncekız-İnceğizli, Emirşahlı-Emirli-Umurlu-Canavarcıklı, Korulu, Burhan-

lu, Beyobalı, Sahnalarlı, Çevruşlu-Çörüşlü, Sabuklu-Sebüklü, Horzumlu-Hardımlı, Şamlu, Uğurlu, Sendilli, Hacı Bahaddinli, Hacı Hebiblü, Köselü, Şanşalı, Seyfeli, Cullahlu, Basurlu, Cuhadarlı, Muratlı-Murtlinli, İriklü-Yirikli, Tatarlu, Bohçalarlu, Sariimamlı-İmamlı, Keşeflü,-Keşlü, Kozanlı, Aydınli, Kırismet Yörük ve Türkmen oymak ve obalarının yerleştiğini görmekteyiz. Bunların bazıları asıl aşiret halinde bazıları da o cemaatlerin perakendesinde bölgeye gelmişlerdir.

Bölge Türkmenleri 16. yüzyıl başlarında önce Gülnar'a bağlı bir nahiye olarak, sonra da Anamur'u da içine alan bir kaza merkezi olarak yaşamlarını sürdürmüşler; artan ve kalabalıklaşan nüfus neticesinde Anamur, Gazipaşa'dan ayrılarak müstakil kaza yapılmıştır.

17 ve 18. yüzyıllarda bazen müstakil kaza bazen de Anamur'a bağlı bir nahiye şeklinde siyasi hayatını sürdüren Gazipaşa'yı 19. yüzyıl sonlarında Anamur'a bağlı nahiye statüsünde görmekteyiz.

1671'de Selinti'den geçen Evliya Çelebi buranın 26 köylü bir kaza olarak, kadısının köyleri dolaştığını ve Kıbrıs iskelesi olduğunu kaydeder. Bu yıllarda Gazipaşa 1571'de fethedilen Kıbrıs Paşalığına bağlanmıştır.

Kıbrıs'ın fethinden sonra 1572 yılında Selinti köylerinden 49 aile zorunlu iskâna tabi tutularak Kıbrıs'a yerleştirilmişler yani Kıbrıs Türklerinin kurucu ataları olmuşlardır. Bu konuda da Dünden Bugüne Gazipaşa Tarihi isimli çalışmamızda belgelere dayanan geniş ayrintı vardır.

6. Gazipaşa Yaylaları

Göç ve Yayla Türkmen yaşayışının çok özel bir parçasıdır. Gazipaşa ovasından çıkıldıktan birkaç saat sonra Gazipaşa'nın en muhteşem yaylası olan Maha'ya ulaşılır. Bu günkü ulaşım şartlarında bu hiç de zor değildir. Çünkü bütün yaylalara taşıt çalışmaktadır. Eskiden hayvanlarla 7 gün 7 gece göçülen uzaklar, artık uyarlığın nimetlerinden yararlanarak yakın olmuştur.

Maha yaylasına bir zincir halinde bağlanan Gök-kuzluk, Topsekisi, Kaşlılar yaylası, Murtlin Yaylası, Mıhrap, Topsekisi, Yarıcakmuğar, Torosların deniz havasını da alan ilk sıra yaylalarıdır. Bundan sonra bozkır bölgesine geçilerek kurak yaylalara gelinir. İkievli, Cavırkırıldı, Günnercik, Sarımazı, Örucü oluk, Suluçukur, Çobanlar, Oyuklu, Karainler, ikinci ve kurak alanları teşkil ederler. Gazipaşa'nın batı yakası ve Kâhyalar köyleri ise Koçdavut sırtlarını aşarak Kaş Yaylasına ve Berem Değirmenlerine ulaşılır. Bunlardan Karalar ahalisi Gök-tepe (Fariske'ye kadar) ulaşılır. Eğer kaşını hatırlatan dağların aşıldığı yerlere KAŞ denilmiştir. Doğu tarafta Anamurlular ile birlikte çıkılan ve eskiden Cuma günleri pazar kurulan bir yayla daha vardır ki onun da adı KAŞ PAZARI'dır. Kaş pazarına yakın Dikencik ve Tokar, Balca , Çobanlar, Berem kuyuları yaylaları da orta yay-

lalardandır ve daha çok malcılar çıkarlar. Buralarda ortalama yükseklik 2000 metre civarındadır. Suyu azdır.

Gazipaşa'nın kuzey sınırını Berem Değirmenleri ve Yund yaylası teşkil eder. Yund oluşu etrafında 10 km.lik bir çember içinde yer alan, Cimbiti, Çayır yakası, Küllinler, Şanşa yaylası, bu son halka içindedir. Ortalama yükseklik 1800-2000 metre civarındadır. Yund oluşunun diğerlerine oranla nisbeten bolca olan suyu bu yaylaya merkez görevi yüklemiştir.

Gazipaşa ahalisinin hayvancılık yapmayan kısmı da senede birkaç hafta veya birkaç ay yine bu yaylalardan faydalanmaya devam etmektedirler. Sahilde sera onarımları ve okulların açılması ile birlikte artık yaylalar süratle ıssızlaşır ve kışın bu yaylalarda asla yaşanmaz.

7. Barçın Nedir?

Barçın Gazipaşa ahalisinin eskiden büyük kısmının çıktığı Sarıveliler üstü ile Taşkent arasındaki yaylaların toplu adıdır. Şimdi sadece bir kısım Bahşişli Yörüklerin çıkmaya devam ettiği bu yaylalar eskiden Seyfeliler, Güneyliler, Kıcıklılar, Çamurlu ve Beyobalılar tarafından çıkılan yaylalardır.

Barçın İPEKLİ KUMAŞ demektir. Orta Asya'da Maveraünnehir bölgesinde Oğuzların Anadolu'ya göçmeden önce son kurduğu şehirlerdendir.

Buranın adı Barçınlı Kent'tir. Moğol baskısı ile Anadolu'ya göçen Oğuzlular yeni yurtlarına eski güzellerinin ve güzel kentlerin adını da taşımışlardır. Barçın bu adlardan biridir. Gazipaşa'daki Barçın'dan başka Alanya-Gündoğmuş yaylalarında, Afyon'da ve

Kayseri'de bildiğimiz isimleri ile Barçın yaylaları vardır. Barçın nispeten sulak, sebze ve meyve yetiştirmeye elverişli yaylalara ad olarak verilmiştir. Dut ağacı ve ipek-böceği yetiştirilen vadiler ve koyaklardır.

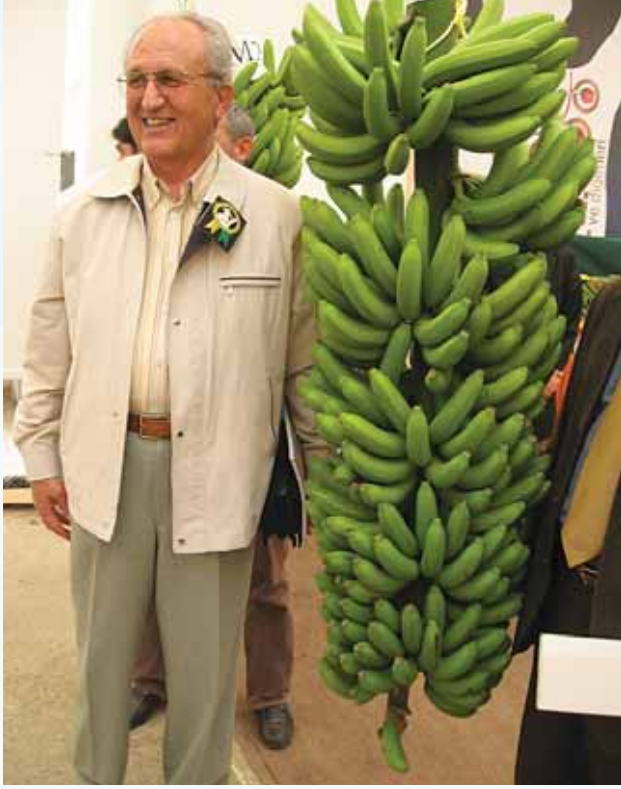
8. Kurukarı Nedir ?

Orhun Abidelerinde Kurukarı sözcüğü; "Yukarı, İleri" olarak açıklanmaktadır. Yani Kurukarı yukarı demektir. Böylece şimdiki Sugözü halkı olan Kurukarılılar da YUKARILILAR olarak adlandırılmışlardır. Gerçekten de Gazipaşa'nın coğrafi konumunda Sugözü'lüler YUKARIDA Torosların eteğinde konuşlanmışlardır. Coğrafi bir tarif olarak da bu isim isabetlidir. Bu adın KURU KADIN'dan değil; konuşlandırıldığı coğrafyadan isim aldıkları görülmektedir. Yani bu adlandırma ile Gazipaşa Türkmenlerinin dilinde 1500 yıllık bir Öz Türkçe sözcüğe hem de orijinal haliyle rastlamaktayız. Bir başka değerlendirme ile Sugözü Türkmenlerinde 1500 yıllık bir Orta Asya hatırasının varlığından söz edilebilir.

9. Şahnalar Kimlerdir?

Gazipaşa'nın bayır köylerinden Şahnalar şimdi Şahinler olarak isim değiştirmiştir.Şahna; sınır bekçilerine verilen bir addır. Gerçekten de Şahnalar Gazipaşa'nın kuzey sınırlarını bekleyen halkıdır. Mutlaka gerekli zamanlarda böyle bir idari görevi üstlenmişlerdir. Yani kazanın muhafız gücüdürler. Muhafız taburu, muhafız kıtası gibi. Yeni aldıkları Şahin ise bir kuş adıdır. Avını vermeyen bu yırtıcı kuş da güzeldir ama Şahna başka, Şahin başkadır.

10. Bugünkü Gazipaşa

Gazipaşa geçmiş yıllara göre çok değişmiştir. Yol ve ulaşımın kısıt olduğu zamanların Gazipaşa'sı artık dünya ile irtibatlıdır. Yeni açılacak olan Havaalanı ve tamamlama aşamasındaki yat limanı birkaç yıl sonra Gazipaşa'ya yeni konuklar taşıyacaktır. Böylece yüz yıllardan beri tarım ve havacılık ile uğraşan Gazipaşa ahalisi hizmet sektörü ile tanışacaktır.

Gazipaşa, Kâhyalar ve Merkez olmak üzere iki belediyelikten ibaret bir ilçedir. Kâhyalar Belediyesi batı girişinde deniz kıyısındaki eski adı Burhan olan merkezde yer almıştır. Sınırları Bıçkıcı çayında biter. 3 dönemden beri belediyeliktir. Gazipaşa havaalanı da Kâhyalar belde sınırları içinde yer almaktadır.

Gazipaşa'nın toplam 41 köyü vardır. Köylerin tamamına karayolu ulaşımı sağlanmıştır. Bazı köy yolları ve ana arterler asfaltlanmıştır. Köylerin bazılarında şu dağıtım şebekesi olmakla beraber köylerde çoğunlukla su sıkıntısı vardır. Telefon ve elektrik hizmetleri oldukça yaygındır.

Gazipaşa deyince MUZ akla gelir. Gazipaşa bir tarım kentidir. Bu tarımsal uğraşının başlıca ürünü muzdur. Son senelerde yapılan örtü altı (sera) muzculuğu ve modern sulama teknikleri ile Gazipaşa muzunu Türkiye pazarlarında nam salmıştır. Gazipaşa muzunun kendine has tütüsü, Gazipaşa'nın temiz toprağından kaynaklanır. 75 kg.lık Gazipaşa Muzu Tarımda Türkiye'nin 160 000 tonluk muz üretiminin 60 000 tonunu Gazipaşa tek başına karşılamaktadır.

Bu ürün dışında Çilek, Avakado, Kiraz ve Üzüm üretiminde de Gazipaşa oldukça iyi durumdadır. Ba-

yır köylerinde ceviz, badem, elma, armut ağaçları da oldukça fazladır.

Her türlü sebzenin yetiştirildiği Gazipaşa toprağı, domates, biber, patlıcan, özellikle salatalık üretimi ile Türkiye pazarlarını beslemeye ve ihracata katkı yapmaya devam etmektedir.

Gazipaşa'nın en özel sebzesi ise GÖLEVİZ'dir. Henüz yaygın olarak mutfaklarda yer almayan bu ürün sindirim sistemi düzenleyicisi olarak çok kolay hazmedilen bir sebzedir.

B. Gazipaşa'da Tarihi - Antik Yerler

Tarihçiler Batı Akdeniz Bölgesini iki ana parça halinde ele almaktadır. Batı tarafı için Pamfilya bölgesi denilmiştir. Pamfilya bölgesi Sedre Çayından başlatılıp Alanya, Side, Manavgat, Antalya, Adrasan ve batıda Megri'ye (Fethiye) kadar gitmektedir. Bu sınır bazen Alanya ve Manavgat'a kadar batıya çekilmektedir.

1. Serde (Syedra)

Sedre Çayından doğusu ise Kilikya toprakları olarak isimlendirilmiştir. Bu bakımdan bazı kaynaklarda Sedre'nin Selinus'a (Gazipaşa) bağlı gösterilmesi tesadüf değildir.

Friedrich Hild ve H. Hallenkemper tarafından yazılan Kilikien und İsaorien isimli Almanca eserin C.I. 237. sahifesinde, Demirtaş (Sedre) Pamfilya'nın sınırıdır denilir.

Kaynak, Sedre'yi İsaoria kentlerinden biri olarak işaret eder. Alanya'yı Pamfilya tarafında bırakarak, Sedre'ye 22 km. mesafede bulunduğunu belirtir. Sahilden 7 km. yukarılarda bir taş köprüsü olup bunun eski yol üzerinden İsaoria yüksek memleketlerine (dağlık Kilikya'ya) ulaşım sağladığını anlatır.

2. Aydap (İoatape)

Roma ve Bizans dönemi şehir ve limanlarından. Kommagene Krallarından IV. Antiochos'un kızı İoatape'nin adı ile anılır. İ.Ö. 5.yy.da yaşayan Yunanlı tarihçi Heraklı (Hierocles) kenti İsaoria kentleri arasında yazmıştır. Antik adı Ayzutap iken, bu gün Aydap'a dönüşmüştür.

3. Selinus

Şehir çok eski metinlerde Sallune olarak adlandırılmış olup gerçek adı İç Asya kökenlidir ve SELENGE-SELENE'dir. Selinus, Selnus, Trayanapolis, Castelle Lombarda, Castrum Lombardum adları ile Kale Tepesi'nin bir ayrılmaz parçası ve aynı adla anılan nehirden oluşmuştur. Nehrin antik adı Selinus Potamos idi. Şimdiki adı Hacı Musa Çayıdır. Eskiden Selinti olarak söylenen şehir bu gün Gazipaşa olarak bilinmektedir. Selene ve Selinus adı için kitabımızın Selene adının

aslı üzerine böl. bknz. Diğer bölümlerde de açıklamalar yapıldı.

4. Antiochia am Kragos (Kragos -dağdaki - Antiokya):

Gazipaşa'ya 20 km. doğuda Güney Köy sınırları içinde ve sahilindedir. Şehrin kurulduğu dağa izafeten Kragos dağının ve şehrin kurucusu Kommagene krallarından IV. Antiochus'un adı ile birlikte anılmıştır. Uzak mesafelerden şehre getirilen su iletim hattı (isale) yer yer sağlamlığını korumakta olup, Şanşa Dağından ve Uğurlu Deresinden çıkan su kaynağı "Haft" mevkiinde bir havuzda (baraj) toplanıp, kemerler üzerine alınan pişirilmiş toprak AVGANT'larla Nuhut Yeri mevkiine taşınmış ve kentin su ihtiyacı karşılanmıştır. Şehir denizden 300 m. İrtifadadır. Şehirdeki Roma Hamamları kısmen sağlam vaziyette olup bölge koruma altındadır.

Aydap Harabelerinden bir görüntü.

5. Halil Limanı

Halk arasında Hal Limanı olarak söylenen bu mevki Aydap'a 2km. doğu mesafesindedir. İsauria kent kalıntıları ve mezarlar vardır. Şimdi Gazipaşa'nın plajlarındadır.

6. Çiçek (Çecek) Yerleşimi

İsauria yerleşimlerinden kabul edilmekte olup, halen Zeytinada Köyünün doğu mahallesi konumdadır. Mahallenin sahilinde gözlerden ırak bir doğal liman bulunması İsauria korsanlarının tercihine uygundur.

7. Julia Sebaste-Kaya Mezarı

Gazipaşa'dan 20 km. doğuda Göçük köyünün kuzey tepelerindedir. Roma çağı eserlerinden olduğu söylenmiştir. Örtü elemanları tamamen yok olmuş bulunan mezar üzerinde, üç adet daire içinde kabartma insan portresi ve yazıt vardır. Yazıtta mezar sahiplerinin ismi geçmekte ve kaçak gömü yapanların (cenaze gömenler) cezalandırılacağından bahsedilmektedir.

8. Cestrus Antik Kenti

Selinus'a bağlı Macar köyü sınırları içindedir. Gazipaşa'nın 6 km. doğusundadır. Kent merkezi denizden 350 m. Yükseklikteki Kilise tepe üzerindedir. Güney duvarlarındaki yazıtlar Vespasianus'a ait olduğuna işaret eder. Vespasianus tapınağının güney ucunda 6 heykel kaidesinden oluşan bir yapı mevcuttur. Bu yapı Titus, Nerva, Trayanus ve Hadrianus figürleri ile

donatılmıştır. Hadrianus karısı Sabina ile birlikte tasvir edilmiştir. Burada Antonius Pius'a ait bir tapınak ile moloz ve kesme Antiochia am Gragos (Nohut Yeri) taştan yapılmış bir anıt mezar vardır.

9. Adanda Lamos Antik Kenti

Burası Adanda kalesi olarak bilinir. Gazipaşa'nın yaklaşık 15 km. kuzey doğusundadır. Bilhos köyüne yakındır. İ.S. 259-268 yıllarında İmparator Gallienus tarafından kale duvarlarının yapıldığı giriş kapısı üzerinde bulunan bir yazıttan anlaşılmaktadır. 5. yy. kayıtlarında İsauria kentlerinden olduğu görülmektedir. Zirveye yakın bir noktada Vespasian ve Titu adına yapılmış tapınaklar olduğu görülür. 1199 yıllarında Halkam isimli bir şahsın Lamos'un da beyi olduğu kaydedilmiştir.

10. Kaladran Karadrus, Kalender, Kelendre, Chradros Potamos

Bugünkü Kaladran Çayı. Antiochie ad Gragoum ve Kaladran Körfezi ve İskelesi Anemurion antik kentleri arasında sınır olan bir liman ve akarsudur. 1191 yılında bölgede hakimiyet çekişmesi yapan Bizans ve

Küçük Ermeni Krallığı arasında sınır teşkil etmiştir. Chalandro, Scalendors gibi adlarla da anılmıştır. Kentin üst kısımlarında harabeler vardır. Yukarıdaki ormanlardan toplanan keresteler, Teniste ve Kaladıran çaylarından limana indirilir ve buradan ihraç edilirdi.

11. Nephelis Antik Kenti

Gazipaşa'ya bağlı 15 km. mesafedeki Muzkent (Kıcık) köyü sınırları içindedir. Halk arasında Gökkilise ve Alakilise olarak adlandırılan denize yakın yerde bir yapı kalıntısı vardır. Kentin akropolünde iyi kalite kesme taşlardan yapılmış muhtemelen bir Roma tapınağı olan eser mevcuttur.

Direvli Köy Merkezinden Görünüş

12. Direvli Kalesi

Gazipaşa'ya 22 km. mesafede ve Doğanca merkezine 1.5 km. ve Adanda Kalesine 6 km. uzaklıktadır. Harabeleri kayalık burun üzerinde Erenler dağına karşı konumdadır. Bu kalelerden Selinti, Aydap, Adanda, Nuhut Yeri ve Nefelis'in aynı kotlarda olması ile denizden gelecek saldırılara karşı ışıkla haberleştiklerine dair bilgiler vardır.

13. Gevinde

Gazipaşa'ya bağlı Sivastı yerleşiminin 3,5 km. kuzey batısında ve Gazipaşa merkezine 18 km. olan bir köydür. Erken Bizans yerleşimlerindedir. Gevinde yakın tarihte İlica adı ile anılmaya başlanmıştır. Bölgede Osmanlı dönemi salnamelerinde bahsedilen ve cild ve zührevi hastalıklara iyi geldiği bilinen bir su kaynağı olup halen halkın faydalandığı bir yerdir.

Gevinde Kaplıcaları

14. Sivasti

Bugünkü adı Karatepe olan yerleşim yeridir. Gazipaşa'ya 17 km. mesafede kuzey yönündedir. İsmi Luliosebaste'den değiştiği söylenmektedir. Sivasti'ya yarın saat mesafede Akkaya mevkiinde çok az harabe ve krallık işaretleri bulunmaktadır. Kaya mezarları ve tapınak kalıntıları olduğu tahmin edilen eski eserler vardır.

Çörüş Köyü Asartepe Harabeleri Gazipaşa'ya 15 km mesafede kuzey doğu istikametinde bulunan Çörüş Köyünün mezarlığına bitişik bir tepedir. Burada Isauria kalıntısı birçok tarihi eser yer almaktadır. Kazancı'ya 9 km., Anamur'a 46 km. ve Ermenek Anamur yolu üzerinde yayla yerleşim.

15. Yund Oluğu:

Anamur'a 54 km kuzey batı kesimde, serin bir yayla ve çeşmedir. 2245 metre yükseklikteki Yüglük Dağının ayağındadır. Batısı Küllin ve Çayır Yakasıdır. Kuzeyi İnceçayır boğazı ve Göksu'ya karışan Ermenek çayı ile sınırlıdır. Gazipaşa'nın yukarıda sayılanlardan başka Yalan Dünya Mağarası, Kızılın, Bıçkıcı Manastırı gibi görülmeye değer yerleri vardır. Selçuklu yapısı Bıçkıcı Köprüsü şimdi yıkılmış vaziyette ve eski eser severlerin himmetini beklemektedir.

Kırk Kuyu Mezrası

Delice üzerinde tek gözlü, Adanda Deresi üzerinde tek gözlü ve Bıçkıcı çayının yukarı kotlarında İnceçiz yol ayrımında Selçuklu eseri iki gözlü Taş köprüleri halen ayakta durmaktadır.

(Bkz.) Kitabımızın 2..Cilt, "VII- SOSYAL, EKONOMİK ve KÜLTÜREL YAPI-14.KÜLTÜR VE TURİZM-B.TARİHİ YAPI-1. MÜZE VE ANTİK KENTLER" Bölümünden de ayrıntılı olarak inceleyebilirsiniz.

Gazipaşa genç nüfusu, yetiştirdiği aydınları, gelişmekte olan tarımının ürün çeşitliliği ve istikbal vadeden turizm potansiyeli ile önümüzdeki zamanların

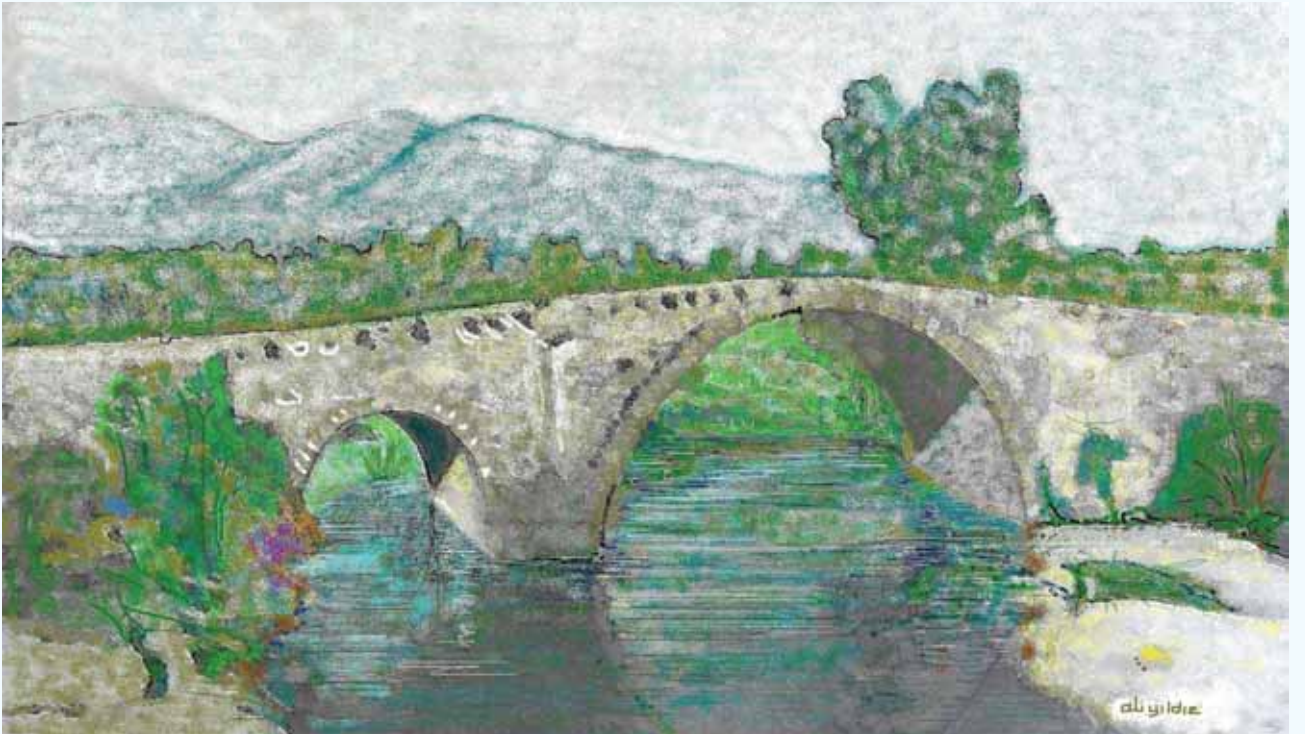
Güney Köy'de Antiocia harabelerinden bir kapı başlığı

yıldız kentlerinden biri olmaya adaydır. Komşuluk ilişkilerinde kaybolmayan yardımlaşma, ölüm ve düğünlerde gösterilen dayanışma ruhu ile öz kültürüne bağlılığını sürdüren Gazipaşa, modern hayata da eğitilmiş insan gücü ve yüksek okuma oranı, tarımsal ürünleri ile şimdiden katılmış durumdadır. Emekliler için sakin bir yaşam alanı, yabancı konuklar için sıcak bir Anadolu köşesidir. Denizi temiz, yaylası havadar, meyvesi bol, muz kokulu, sebzesi lezzetlidir.

En ünlü meyveleri muz, nar ve çilek olarak değerlendirilmektedir.

Gazipaşa Kalesinin eteklerinde yer alan Selçuklu Şikarhane Köşkü.

Alaaddin Keykubat Yapımı Bıçkıcı Köprüsü (Yıkılmadan önceki hali)

C. Nüfus

İlçenin 2009 yılı toplam nüfusunun 48.369 kişi olduğu anlaşılmaktadır.

(Bkz.)- İlçenin son nüfus bilgileri ile ilgili olarak kitabımızın, "2.Cilt-VII-SOSYAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPI-18. SOSYAL GÜVENLİK, SOSYAL HİZMETLER VE SOSYAL YAŞAM-3-SOSYAL YAŞAM-c.Antalya İli Merkez ve İlçeleri Nüfus İstatistiği" bölümünden ayrıntılı olarak faydalanılabilir

D. Konaklama

İlçeye ait Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli konaklama tesisleri, (Bkz.) Kitabımızın 2.Cilt, "VII- SOSYAL, EKONOMİK ve KÜLTÜREL YAPI-14.KÜLTÜR VE TURİZM-C.TURİZM-2.Belgeli Tesisler" Bölümünden ayrıntılı olarak incelenebilir.

*Hazırlayan:

-Ali Yıldız
Araştırmacı - Yazar, Antalya Kepez Belediyesi

KAYNAKÇA

-Semseddin Sami. Kamus-ul Alam, Osmanlıca baskı, Başvekalet Cumhuriyet Arşivi, Ankara.

-Antalya Valiliği Kültür Envanteri Sayı 6, S. 120, Antalya 2005.

-Ekrem Memiş.Eski Çağ Türkiye Tarihi, S.45 vd. Çizgi Kitabevi Yayını, Konya 2001.

-Hasan Bahar-Özdemir Koçak, Eski Çağ Konya Araştırmaları. S. 8-9-18 vd. Kömen Yayınları.Konya, 2004.

-A.Müfit Mansel; Mısır ve Ege Tarihi s.101 :..."Viyanalı lisaniyat alimlerinden P.Krestmer, Yunan Dili Ta-

rihine Giriş (1896) isimli eserinde; Yunanistan'da tesadüf edilen bir çok (nt) ve (ss)'li coğrafi adları Yunan lisanı ile izahının mümkün olmadığını, bu isimlere bilhassa Anadolu'nun cenubi ve garbi mıntakalarında rastlandığına göre bunların Küçük Asya'dan Yunanistan'a hicret etmiş kavimler tarafından getirilmiş olduğunu ispat etmiştir, demektedir.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Eski Çağ Türkiye Tarihi yazarı Sn Ekrem Memiş yukarıda çalıştığımız Selene Adının Aslı Üzerine isimli bölümü kendisine göndererek tetkikini rica ettiğimizden bir süre sonra yazımızı okumuş ve bize şu cevabı göndermiştir : "Göndermiş olduğunuz yazıyı okudum. Yazdıklarınız büyük ölçüde doğru ve açıklamalarınız konuya yaklaşımınız son derece mantıklı. Bu bilgilere kitabınızda rahatlıkla yer verilebilir."

-Prof.Dr.Ekrem MEMİŞ-25 Nisan 2007

Nar

Çilek